

Je z razglasitvijo konca epidemije tudi konec zaščitnih ukrepov pred okužbo?

Avtorja:

Primož Vrbinc, dipl.inž.teh.var. (UN)

Miha Juvan, dipl.inž.teh.var. (UN)

Pred dobrim mesecem dni je večina Slovencev in Slovenk z zanimanjem spremljala t. i. prelet za zmago, ko so reaktivna in turbopropelerska letala v formaciji, kot je še ni bilo, v počastitev razglasitve konca epidemije zmagoslavno preletela slovenski zračni prostor. S prvim junijskim dnevom se je tako začelo počasno opuščanje oz. omilitev ukrepov, ki so bili sprejeti z namenom zajeitve okužbe bolezni covid-19. Vendar, kot se je v zadnjem času pokazalo, lahko prehitro opuščanje ukrepov hitro obrne epidemiološko situacijo v naši državi. Poleg tega pa smo odprli svoje meje, od koder lahko bodisi tujci bodisi naši rojaki ponovno vnesejo virus in začnejo nov val. Tako je

očitno, da bodo razkuževanje rok, ohranjanje socialne distance in nošenje mask postal naš vsakdan. S tem se je na veliko začelo govoriti o različnih pristopih oz. protokolih, s katerimi bi posamezna podjetja pripravila neke vrste pandemski načrt, ki bi definiral ukrepe za boj z nalezljivo boleznijo. V omenjenih ukrepih bi med drugim definirali tudi maske, namenjene zaščiti zaposlenih. V času epidemije so cene mask oz. respiratorjev poskočile, vendar kljub temu večina na trgu (cca. 80 %) ni bila ustrezna (pomanjkljiva dokumentacija, neskladnost s standardom ipd.). Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi temu, da vemo, kaj sploh imamo v skladišču.

Eden od pomembnejših ukrepov, v času razglašene epidemije, je bilo odrejanje dela na domu, kar se je v marsikaterem podjetju izkazalo ugodno tako za delodajalca, kot delavca. Posledično so se želje po takšnem načinu dela povečale, pozablja pa se na zahteve zakonodaje, tj. da mora strokovni delavec preveriti pogoje dela na delavčevem domu, s čimer delodajalec, skladno z zakonodajo, obvladuje tveganja in zagotavlja varno in zdravo delovno okolje.

NAČRT EPIDEMIJE OZ. NAČRT NEPREKINJENEGA DELOVANJA PODJETJA

Pomemben pogled, ki ga marsikatero mednarodno podjetje že pozna, je priprava načrta, ki bo skrbel za neprekinjeno delovanje ne glede na to, kaj se dogaja na lokalnem nivoju podjetja. Govorimo o t. i. načrtu neprekinjenega delovanja, ki lahko zavzema različne vidike: od ukrepov neposredno po potresu, poplavi, požaru, vetrolomu in tudi ob pojavu epidemije, pa vse do načrta vzpostavitve kar se da normalnega nivoja delovanja »dan po tem« (the day after).

Načrt običajno vzpostavlja protokole, ki vnaprej določajo odzive na določene predvidene situacije z namenom čim bolj

omejiti oz. zajeiti tveganja za zaposlene in lastnino podjetja ter posledično ekonomski udarec na podjetje. V samih protokolih se običajno govori tudi o različnih fazah, ki so vezane na obseg izrednega dogodka oz. elementarne nesreče. Narekuje tudi vzpostavitev t. i. ekipe za upravljanje s krizo (crisis management team), katere člani običajno zasedejo vodilna mesta v podjetju, obvezno pa je vključen tudi strokovnjak za varnost in zdravje pri delu ter požarno preventivo.

V času prvega vala epidemije so bili inšpekcijski organi ob nadzoru v veliki meri razumevali in v večini primerov izrekli opozorila, ko so ugotovili, da določen segment varstva in zdravja pri delu ni bil primerno reguliran. Ob prihajajočem drugem valu pa se morajo delodajalci zavedati, da smo od marca že prišli do nekaterih spoznanj o epidemiji koronavirusa SARS-CoV-2, kar pomeni, da morajo določeni ukrepi že biti v veljavi oz. morajo določeni protokoli že biti umeščeni v sistem varnosti in zdravja pri delu.

Cilji pripravljenega načrta za primer epidemije so nadzor bolezni z uporabo primerne osebne varovalne opreme, omejevanje širjenja bolezni, sledenje navodilom Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) in

prilagajanje ukrepov na razvoj epidemije po fazah. Pomembno je zavedanje, da epidemije nalezljive bolezni ni konec, ko se prvi val umiri, temveč šele po pripravi primerne cepiva in izvedbe cepljenja prebivalstva.

Priprava faznega načrta cilja predvsem na prepoznavanje posameznih stopenj epidemije:

1. Ob pojavu indikacij o širjenju bolezni oz. pojavu novega virusa podjetje izda opozorilo zaposlenim z namenom ozaveščanja o nastali situaciji ter navodila za pozorno spremljanje odlokov in priporočil pristojnih institucij.
2. Ko se virus hitro širi znotraj skupnosti, a še ni prisoten v Republiki Sloveniji, je potrebno nadzirati zaposlene, ki so se nahajali na izpostavljenih območjih. Zaposlene je potrebno seznaniti o načrtu boja z epidemijo v primeru poslabšanja situacije in uvesti razkuževanja površin v skupnih prostorih.
3. Ko sta virus in njegovo hitro širjenje prisotna v Republiki Sloveniji, je potrebno neključen kader pozvati na delo od doma, vzpostaviti strog režim socialne izolacije, izvajati redno dezinfekcijo površin v delovnem okolju in stalno spremljati navodila pristojnih institucij, ki se lahko zelo hitro spreminjajo, tj. na dnevni ravni.

Seveda se posamezna stopnja razčlenjuje na kompleksne elemente, ki so vezani na primeren odziv podjetja ob prepoznani stopnji. Tako je bistveno to, da imamo načrt pripravljen, ne pa da neuko gasimo požare, ko se sproti vžigajo in razvnemajo.

Dotikajoč se trenutne točke epidemije (začetek junija 2020), ko smo razglasili t. i. zmago nad prvim valom, ko smo tako rekoč odnesli celo kožo kljub izgubi velikega števila življenj in ko marsikdo pozablja na preventivne ukrepe, se lahko kaj hitro zgodi vrnitev v volčje žrelo. V času med prvim in zelo verjetnim drugim valom je potrebno izkoristiti čas in pripraviti taktičen pristop ter še vedno slediti in izvajati priporočila NIJZ. Trenutno kontrolni organi ne kaznujejo v tolikšni meri, kot na vrhuncu prvega vala, kar pa pomeni,

da so posamezniki veliko manj skrbni glede razkuževanja rok in zagotavljanja socialne distance. Direktor NIJZ, dr. Krek, je rekel, da nas bo za to kaznoval virus. Zaradi upada števila aktivno okuženih epidemiologi zopet lahko iščejo in sledijo virom okužbe, kar pa pomeni, da se lahko v nekem podjetju, ki se ni držalo osnovnih priporočil, v primeru, da pride do potrjene okužbe pri zaposlenemu, kaj hitro zgodi, da bo epidemiolog odredil za večjo skupino zaposlenih 14-dnevno karanteno. To pa lahko povzroči velik udarec za normalen poslovni proces podjetja.

Zato je absolutno smiselno še vedno upoštevati mnoge ukrepe, ki smo jih uvedli v podjetjih na vrhu epidemije:

- Ohranjati socialno distanco med zaposlenimi 1,5–2 m. V kolikor to ni mogoče, zagotavljati primerne maske oz. respiratorje (vedno preverite izjave o skladnosti), namestiti pleksi oz. steklene pregrade med zaposlenimi, prerazporedite delovna mesta.
- Zahtevajte redno razkuževanje rok: vstop v stavbo, po uporabi avtomatov za kavo, po podajanju predmeta iz rok v roke itd.
- Pri vstopu v poslovne prostore naj se s pomočjo vprašalnika oz. izjave preverja zdravstveno stanje posameznika. Merjenje temperature je smiselno, vendar so se pokazali primeri, ko so zaposleni s pomočjo paracetamola ipd. učinkovin znižali vročino, da jih simptom ni »izdal«.
- Pripraviti KAJ ČE načrt. V primeru, da se posameznik začne slabo počutiti šele na delovnem mestu, morajo biti pripravljena navodila za zaposlene o tem, kako ravnati. Ponekod celo izvajajo pandemske vaje (kot evakuacijska vaja). Ponekod se pojavljajo tudi ideje o izolacijskih sobah, vendar le-te v večini primerov niso najbolj smiselne (odvisno od pogojev), saj je cilj, da obolelo osebo čim prej evakuiramo iz poslovnih prostorov.

Eden od pomembnih pogledov varnosti in zdravja pri delu je tudi zavezanost vodstva podjetja k zagotavljanju varnih in zdravih pogojev za zaposlene. Tako se je potrebno zavedati, da je vodstveni kader vzor drugim, kar pomeni, da dvojnih meril ne moremo pričakovati. Kadar so takšni pogoji izpolnjeni, se lahko pogovarjamo o zagotavljanju višjega nivoja pristopa in prav takrat bi se bilo zanimivo pogovarjati o zahtevi, da bi, tako kot imamo implementiran požarni red za požar, lahko bil v uporabi podoben organizacijski predpis, ki bi služil podjetju in zaposlenim v primeru pojava zelo nalezljive bolezni.

TAKŠNE IN DRUGAČNE MASKE

Med epidemijo COVID-19 se je na trgu pojavljalo ogromno izdelkov, ki so se izdajali za nekaj, kar v resnici niso bili oz. niso imeli ustreznih dokazil, zato se bomo v nadaljevanju posvetili razjasnitvi, kaj je medicinska maska, kaj je polobrazna maska in kaj je higienska maska ter kako se izogniti nabavi napačnih izdelkov.

Medicinske maske so maske, ki so izdelane po standardu EN 14683:2019+AC:2019, tem maskam se pogovorno reče tudi kirurške maske, ker so v osnovi namenjene za operativne posege. Standard definira tri tipe medicinskih mask, to so TIP I, TIP II in TIP IIR. TIP I je namenjen predvsem pacientom, še posebej pri preprečevanju epidemij in pandemij, ker nudijo zaščito okolice pred morebitnimi virusi, bakterijam idr., ki bi jih lahko v okolico sprostil bolnik in niso namenjene za potrebe zdravstvenega osebja v operacijskih sobah. Maska TIP II je primerna za uporabo v operacijski sobi in ostalih podobnih okoljih, TIP IIR pa nudi tudi zaščito pred kapljevami.

V primeru epidemije oz. širjenja le-te se torej glede na standard uporablja medicinske maske TIP I, če npr. ne moremo zagotoviti ustrezne varnostne razdalje 1,5 m zaradi narave dela, ki ga delavci opravljajo pri delodajalcu.

Medicinske maske spadajo med medicinske pripomočke po direktivi 93/42/EGS, skladnost maske po standardu EN 14683:2019+AC:2019 zagotavlja proizvajalec z izjavo o skladnosti za dani izdelek.

Polobrazne maske, pogovorno respiratorji, so osebna varovalna oprema, ki ščiti uporabnika pred delci, in so izdelane po standardu EN 149:2001+A1:2009. Standard govori o treh razredih polobraznih mask, to so FFP1, FFP2 in FFP3. Za uporabo za preprečevanje širjenja epidemije bolezni covid-19 se priporoča uporaba razreda FFP2 ali FFP3. Polobrazne maske spadajo med osebno varovalno opremo kategorije III, kar ureja Uredba (EU) 2016/425. To

pa pomeni, da je potrebno za omenjene izdelke pridobiti certifikat pri priglašenem organu za preizkušanje osebne varovalne opreme.

Higienske maske so izdelki, ki ne ustrezajo zahtevam standarda EN 14683:2019+AC:2019 ali EN 149:2001+A1:2009, trenutno pa se pripravlja tehnična specifikacija SIST-TS 1200, ki bo urejala tudi zahteve za omenjene izdelke. Tovrstni izdelki niso primerni za uporabo v delovnem okolju.

KAJ PA PRALNE MASKE IZ BLAGA?

Takšne maske zopet sodijo v kategorijo higienskih mask, ki ne ustrezajo zahtevam prej omenjenih standardov, kar pomeni, da s tega vidika niso primerne za uporabo v delovnem okolju za namen zaščite delavcev. Poleg tega pa ZVZD-1 (Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Uradni list RS, št. 43/11)) v 14. členu navaja, da zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu delavcu ne sme povzročiti finančnih obveznosti, kar pa pranje mask v domačem okolju definitivno je. Enako velja za primere, ko se po uporabi maske segrevajo v pečici na 70°C z namenom večkratne uporabe. Maska, ki je namenjena enkratni uporabi, se lahko uporabi samo in zgolj enkrat.

Kot smo omenili na začetku, je bilo v času epidemije na trgu ogromno izdelkov, ki so se izdajali za nekaj, kar v resnici niso. Zato vedno priporočamo, da se pred nakupom izdelkov (bodisi medicinskih mask ali polobraznih mask) posvetujete z izvajalcem medicine dela oz. strokovnim delavcem za varstvo in zdravje pri delu.

DELO OD DOMA

Epidemija nam je prinesla kar nekaj sprememb zaradi ukrepov, ki smo jih morali sprejeti tako v delovnem okolju, kot v domačem. Eden izmed glavnih in najbolj razširjenih ukrepov (poleg čakanja na delo) je bila tudi uvedba dela od doma, za katerega je potrebno urediti kar nekaj reči. Delavec, ki opravlja delo na svojem domu, ima enake pravice kot delavec, ki dela v delovnih prostorih delodajalca, kar pomeni, da je delodajalec dolžan zagotoviti varne delovne pogoje za delo na domu, kot to določata Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o varnosti in zdravju pri delu.

Delodajalec oz. strokovni delavec delodajalca mora zato tudi preveriti ali so pogoji dela za delo na domu ustrezni, kar pomeni, da je potrebno preveriti delovno okolje (osvetljenost, mikroklimo), stanje elektroinštalacij, ustreznost delovne opreme (miza, stol, računalnik, stroji ...) in če je na voljo gasilnik ter oprema za prvo pomoč.

Delavec ima tudi pravico do nadomestila za uporabo svojih sredstev pri delu na domu, dogovor o nadomestilu za uporabo (tudi poraba elektrike idr.) se ureja preko pogodbe o zaposlitvi. Delovno opremo pa lahko po dogovoru zagotovi tudi delodajalec.

V kolikor delavec nima primernih pogojev za delo, se delo na domu ne sme opravljati.

Delodajalec je dolžan o nameravanem organiziranju dela na domu, pred začetkom dela delavca, obvestiti inšpektorat za delo. Delo na domu je lahko organizirano za celotno trajanje delovnega časa ali le del.

Potrebno pa je dopolniti tudi izjavo o varnosti z oceno tveganja, ki je glavni dokument, ki pokriva področje varnosti in zdravja pri delu.

Med epidemijo bolezni COVID-19 so se delodajalci večinoma odločali za odreditev dela na domu za delovna mesta s slikovnim zaslonom (delo z računalnikom, administrativna dela ...).

Pravilnik o varnosti in zdravju pri delu s slikovnim zaslonom (Uradni list RS, št. 30/00, 73/05 in 43/11 – ZVZD-1) v prilogi določa zahteve za takšna delovna mesta, ki so povzeta v nadaljevanju:

Zaslon:

- Oddaljenost slikovnega zaslona od delavca naj bo najmanj 50cm, vendar ne tolikšna, da bi delavec imel težave pri branju podatkov.
- Osveževalna frekvenca zaslona naj bo najmanj 70 Hz.
- Svetlost in kontrast na zaslonu morata biti enostavno nastavljiva, tako da ju delavec brez težav prilagaja razmeram v delovnem okolju.
- Zaslon mora biti lahko gibljiv, da se lahko prilagodi ergonomskim zahtevam (višina zgornje vrstice rahlo pod višino oči (cca. 5cm), rahel nagib nazaj (cca. 10°)).

Tipkovnica in miška:

- Srednja višina tipkovnice ne sme presegati 30 mm, njena nagnjenost pa mora ustrezati ergonomskim zahtevam.
- Tipkovnica mora biti prosto gibljiva po delovni površini, da omogoča delavcu naravno držo telesa in rok. Možnost premikanja in prilagajanja tipkovnice ne sme biti omejena s sredstvi priključitve ali z dolžino kabla.
- Razmestitev tipk na tipkovnici in značilnosti tipk morajo ustrezati ergonomskim zahtevam. Tipke in simboli na tipkah morajo biti jasno označeni in morajo zagotavljati lahko razpoznavnost in čitljivost.
- Računalniško miško namestimo neposredno ob tipkovnici (na levi ali desni strani), ki mora biti na ustrezni podlagi, ki omogoča neovirano gibanje.

Stol:

- Delovni stol mora biti stabilen in delavcu omogočati udoben položaj ter neovirano premikanje.
- Delovni stol mora imeti nastavljivo višino sedežne površine in premično podvozje.
- Ledvena opora za hrbet mora biti nastavljiva po naklonu in višini in naj omogoča elastično podajanje naslonjala pri spreminjanju naklona hrbta.
- Opora za noge mora biti zagotovljena vsakemu delavcu, ki to želi. Biti mora dolga najmanj 450 mm in široka 350 mm, dovolj visoka, stabilna, nedrseča in mora delavcu omogočati udoben položaj in naklon nog.

Delovna miza:

- Delovna miza ne sme imeti leska in mora biti iz snovi, ki na dotik ni hladna.
- Površina mize ali delovne površine mora biti najmanj 80 cm x 120 cm.
- Pod mizo mora biti prostega prostora najmanj 60 cm x 58 cm x 62 cm (globina x širina x višina).
- Delovna miza mora biti stabilna in mora biti, če je le mogoče, po višini nastavljiva ali pa mora biti višina med 72 in 75 cm.
- Na delovni mizi ali delovni površini ne sme biti predmetov, ki bi ovirali prilagoditev drugih elementov na delovni mizi.

Pravila za varno uporabo dvigal za preprečevanje širjenja okužb

Avtor:

mag. Ivan Božič, univ. dipl. inž. el., ZVD Zavod za varstvo pri delu d.o.o.

Na ZVD od samega začetka pojava novega koronavirusa SARS-CoV-2 spremljamo razvoj situacije, ukrepe vlade in drugih organov za zaježitev širjenja okužb, priporočila NIJZ, WHO in drugih pristojnih organizacij.

Pogodbenim strankam ves čas nudimo ustrezno strokovno podporo. Naša prednost je, da poleg strokovnjakov s področij varnosti in zdravja pri delu (VZD) in specialistov za različna področja tehnične varnosti zaposlujeemo tudi specialiste medicine dela. Tako lahko s skupnimi močmi pripravljamo bolj relevantne odgovore, mnenja, pomagamo izdelati ustrezna navodila in protokole za različna delovna okolja, postopke, procese, naprave ... Pri tem dosledno upoštevamo omejitve, navodila in priporočila pristojnih nacionalnih institucij in ministrstev.

Med drugim smo na pobudo mnogih upravnikov stavb pripravili tudi navodila – plakat z naslovom *Pravila za varno uporabo dvigal v času epidemije*, saj smo že vse od začetka uporabe dvigal za navpični prevoz ljudi in tovora v stavbah na slovenskih tleh tudi vodilna institucija v državi za certificiranje in periodične kontrole dvigal.

Zakaj tovrstna navodila?

- Dvigala so danes nepogrešljiva v večnivojskih večstanovanjskih objektih, bolnišnicah, šolah, poslovnih stavbah, nakupovalnih centrih, industrijskih obratih ... Tudi v času najstrožjih ukrepov za zaježitev širjenja okužbe se mora v mnogih stavbah odvijati nemoten (ali vsaj nujen) vertikalni transport oseb in tovora. Dvigala so nepogrešljiva zlasti za ljudi, ki zaradi starosti, fizičnih okvar ali bolečin ne morejo uporabljati stopnic.
- Glede na znane načine prenosa novega koronavirusa predstavlja predvsem kabina dvigala kritično mesto, kjer je posebej velika nevarnost prenosa okužbe med uporabniki zaradi dotikanja trdnih površin (ograja, tipke, ...), utesnjene prostora in razmeroma slabega prezračevanja, saj so praviloma tudi med čakanjem na naslednjo vožnjo kabine zaprte, ventilatorji pa že dolgo niso obvezni.
- Za klic dvigala se je tudi na postajah potrebno dotakniti tipke. Poleg tega se pri frekventni uporabi in omejitvah števila potnikov, ki so hkrati v kabini, lahko na postajah pojavi večje število čakajočih. Zato so tudi na postajah potrebni ustrezni zaščitni ukrepi.

Pravila oziroma navodila smo strnili v naslednje štiri točke:

1. V dvigalu se lahko prevaža največ 1 oseba (izjema so osebe iz istega gospodinjstva in tiste, ki pomagajo starejšim).
2. Če na dvigalo čaka več oseb, poskrbite, da ohranjate medsebojno razdaljo vsaj 1,5 metra!
3. Svetujemo, da se pri uporabi dvigala zaščitite z masko.
4. **OPOZORILO!** Po dotikih trdnih površin (ograja, gumbi v dvigalu in na postajah, ...) je možen prenos okužbe, zato se ne dotikajte oči, nosu in ust, ne da bi si predhodno umili ali razkužili roke!

Dodali smo še opozorilo, da se je potrebno po uporabi dvigala umiti ali razkužiti roke ter ves čas upoštevati nasvete in pravila za higieno kašlja in umivanje rok. Uvodoma svetujemo še, da je najučinkovitejši ukrep proti razširjanju virusa, če namesto dvigala uporabimo stopnice. Kot že rečeno, pa smo v mnogih primerih prisiljeni uporabiti dvigalo.

Na splošno velja opozoriti tudi na možnost boljšega prezračevanja dvigal z avtomatskimi vrati. Med čakanjem na naslednjo vožnjo naj bodo vrata dvigala v postaji, kjer je parkirana kabina, odprta. Standardi to že nekaj časa dovoljujejo, če vrata ne predstavljajo meje požarnih sektorjev. V nasprotnem to ni dovoljeno. Večina krmilij dvigal omogoča poljubno nastavitve čakanja – torej z odprtimi ali zaprtimi vrati.

Pomembno je tudi, da se vse površine v kabini in tipkala pri dostopih čim večkrat temeljito očistijo in razkužijo. Pri tem velja opozorilo, da tipk ne zalivamo ali po njih brizgamo s čistili in razkužili, ker se le v zelo redkih primerih zaščitene pred vdorom tekočin. V mnogih izvedbah dvigal se že v samih tipkah ali tipkalih nahajajo občutljive elektronske komponente, ki se pri vdoru tekočine (predvsem prevodne) hitro pokvarijo.